

Секція: Демографія, економіка праці та управління персоналом

Фтомова Олена Сергіївна

здобувач наукового ступеня кандидата економічних наук

Інституту демографії та соціальних досліджень

імені М.В. Птухи НАН України

м. Київ, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ НА ПРОБЛЕМУ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ, НЕРІВНОСТІ ТА ДОБРОБУТУ НАСЕЛЕННЯ

Дослідження останніх десятиріч чітко показують, що поняття економічного розвитку, нерівності та рівномірного зростання добробуту серед населення тісно пов'язані між собою. Економічні та політичні заходи, направлені на вирішення тільки одного з цих трьох питань, можуть негативно вплинути на інші два.

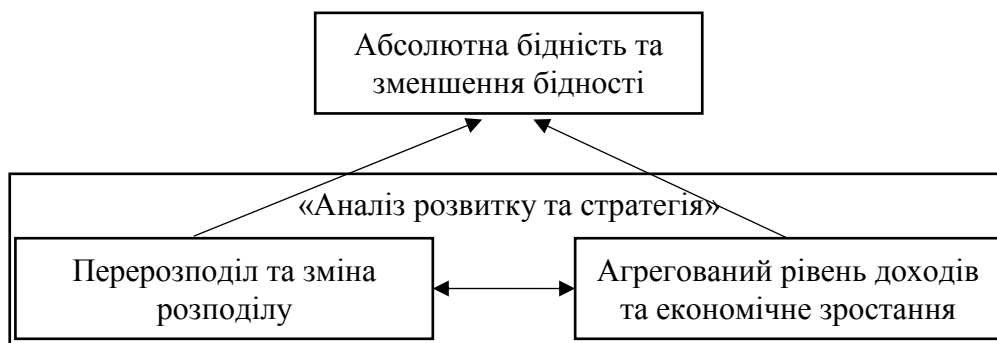

Рис. 1. Трикутник бідність - економічне зростання - нерівність

Джерело: побудовано за даними [1]

Франсуа Бургіньйоно [1], колишній головний економіст Світового банку (2003-2007), створив економічну модель «Трикутник бідність-економічне зростання-нерівність», яка базується на ідеї про те, що зміна рівня бідності в

країні може бути повністю визначена зростанням доходів та нерівності доходів (Рис. 1).

В цій моделі ріст бідності визначається як функція економічного зростання, перерозподілу та зміни розподілу (Δ бідність $\equiv F$ (економічний ріст, перерозподіл, Δ розподіл)), де економічне зростання визначається рівнем доходу на душу населення, а нерівність індексом Джині. Нерівність та економічне зростання впливають один на одного, і обидва впливають на рівень абсолютної бідності. Тобто, зростання нерівності прямо веде до зростання рівня абсолютної бідності в країні. Зміна рівня нерівності впливає на абсолютну бідність через два канали: (1) зміна рівня відносної бідності автоматично впливає на рівень абсолютної бідності, таким чином, впливає на кількість людей, що перебувають за межею бідності; (2) зміна відносної бідності впливає на еластичність зростання бідності. Тому для зменшення бідності необхідне поєднання державних заходів, спрямованих на економічний розвиток та зменшення нерівності. Якщо ж уряд спрямовує сили тільки на досягнення однієї з вищеназваних цілей, то зменшення абсолютної бідності буде дуже важко досягти. Нині ця модель використовується багатьма міжнародними організаціями для розробки стратегій розвитку країни.

Останнім часом багато академічних та міжнародних організацій, таких як Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Світовий Банк, Міжнародний Валютний Фонд та інші почали застосовувати нову концепцію - **Інклюзивне зростання** [2]. Ця концепція включає в себе забезпечення справедливих та рівних можливостей для всіх економічних агентів економічного зростання, а також справедливого розподілу благ серед всіх секторів суспільства. Різниця між класичним макроекономічним зростанням та інклюзивним зростанням полягає в тому, що останнє включає в себе такі додаткові фактори як людський капітал, соціальне забезпечення,

здоров'я, забезпечення продуктами харчування, якість навколишнього середовища. Економічне зростання є інклюзивним, якщо воно веде до зменшення рівня бідності в країні та зростання соціальної мобільності завдяки зменшенню нерівності можливостей.

Необхідно відмітити, що вплив економічного зростання на рівень бідності та нерівності може бути як негативний так і позитивний. Так, наприклад, економічне зростання може вести до нерівномірного розвитку окремих секторів економіки, а також поглиблення залежності країни від окремих джерел економічного зростання. А це, в свою чергу, приведе до зростання нерівності. Поглиблення залежності від джерел економічного зростання збільшує нерівність завдяки таким факторам як взаємодоповнюваність між капіталом і кваліфікованою робочою силою, навикам, пов'язаним з технологічними змінами, а також збільшенням частки капіталу у загальних доходах. В такому випадку державна політика має бути направлена на збільшення конкуренції та зменшення корупції, що в свою чергу приведе до зменшення нерівності. З іншого боку, економічне зростання веде до зростання зайнятості, збільшення можливостей для розвитку бізнесу, а також зростання ресурсів для перерозподілу в країні. Все це сприяє зменшенню нерівності та рівня бідності загалом. Багато досліджень цих питань було зроблено Світовим Банком. Наприклад, економісти Давід Доллар та Аарт Край [3], досліджуючи питання впливу економічного росту на бідність, прийшли до висновку, що дохід найбідніших верств населення в середньому зростає однаковими темпами із загальним середнім доходом. Це явище спостерігається в різних регіонах та за різних часових періодів і зумовлене багатьма факторами на рівні країни, що, в свою чергу, доводить важливість економічного зростання для подолання бідності.

Бідність негативно впливає на здатність країни накопичувати фізичний або людський капітал. Завдяки неефективності ринку (фіксовані ціни, норми кредитування, ризику, недостатність страхування, бідні верстви населення зазвичай не приймають ризиковані економічні рішення) та інституційним падінням (громадянські конфлікти, корупція) генерується пастка бідності. Лопез та Сервен в своїй роботі «Занадто бідні для росту» [4] проаналізували вплив бідності на економічне зростання і прийшли до висновку, що бідність має значний негативний вплив на економічне зростання. Збільшення кількості бідного населення на 10 відсоткових пунктів веде до зниження економічного росту на 1 відсотковий пункт. Це відбувається завдяки тому, що бідність стримує інвестування, особливо у випадках обмеженого фінансового розвитку.

Проблема нерівності сьогодні гостро стоїть перед багатьма країнами. Так, наприклад, у багатьох країнах-членах ОЕСР¹ нерівність постійно зростає та знаходиться на найвищому рівні за останні 30 років. Доходи 10 відсотків найбільш оплачуваних працівників перебільшують доходи 10 відсотків найменш оплачуваних працівників більше ніж в десять разів [2]. Але необхідно відмітити, що вплив **нерівності** на економічне зростання може бути як позитивний так і негативний. **Позитивний вплив** відбувається завдяки тому, що нерівність доходів та нерівність багатства стимулює населення до конкуренції, до заощадження та до інвестування. Нерівність стимулює до іноваційного розвитку та розвитку малого бізнесу. **Негативний вплив** відбувається завдяки таким факторам: нерівність можливостей негативно

¹ Австралія, Австрія, Бельгія, Канада, Чилі, Чехія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ісландія, Ірландія, Ізраїль, Італія, Японія, Корея, Латвія, Литва, Люксембург, Мексика, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Польща, Португалія, Словачія, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Туреччина, Великобританія, США.

впливає на вибір освіти та роботи, сприяє неефективності державних закладів та політик, сприяє зростанню корупції, громадянським конфліктам, та знижує рівень довіри до уряду з боку населення. Берг та Острі [6; 7] в своїх дослідженнях доводять, що зменшення нерівності впливає на тривалість економічного зростання. Так, наприклад, зменшення нерівності на 10 перцентиль, взяте як зниження Джіні коефіцієнта з 40 до 37 відсотків, збільшує очікуваний термін росту на 50 відсотків. Загалом перерозподіл добробуту позитивно впливає на економічне зростання. Більш низький рівень нерівності прямо пов'язаний з швидшим та більш стабільним економічним зростанням.

Висновки. Таким чином, зрозуміло, що питання економічного зростання, нерівності та бідності тісно пов'язані між собою і заходи, направлені на їх вирішення, мають бути узгодженими. Тобто, державні політики мають бути спрямовані не тільки на економічне зростання в країні, а й на зменшення рівня бідності та нерівності. Бідність уповільнює економічний розвиток, так як стримує інвестування, особливо у випадках обмеженого фінансового розвитку. Для її подолання необхідне поєднання державних заходів, спрямованих як на економічний розвиток так і на зменшення нерівності. Важливо при цьому враховувати негативний та позитивний вплив як нерівності так і економічного зростання та застосовувати найбільш сприятливу для кожної окремо взятої економіки політику. Нерівність може стимулювати іноваційний розвиток та розвиток малого бізнесу, але в той же час приводить до поглиблення залежності країни від джерел економічного зростання, тому необхідно, щоб державна політика була спрямована на стимулювання конкуренції та зменшення корупції. Більш низький рівень нерівності прямо пов'язаний з швидшим та більш стабільним економічним зростанням. Економічний розвиток має бути інклюзивним, тобто вести до

зменшення рівня бідності, зростання соціальної мобільності, зменшення нерівності можливостей.

Література

1. François Bourguignon. “Development and inequality: where do we stand?” – 2007
2. Офіційний сайт Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). URL: <https://www.oecd.org/inclusive-growth/>
3. David Dollar, Aart Kraay. “Growth Still Is Good for the Poor” – 2013.
4. Lopez, Humberto, Serven, Luis. “Too poor to grow” – 2009.
5. Jonathan D. Ostry, Andrew Berg, Jeronimo Zettelmeyer. “What Makes Growth Sustained?” – 2008, 2012.
6. Jonathan D. Ostry, Andrew Berg, Charalambos G. Tsangarides. “Redistribution, Inequality, and Growth” – 2014.